

Lijst van aanbevolen herkomsten van inheemse boom- en struiksoorten

Juni 2020

De lijst van aanbevolen herkomsten bevat bosplantsoen dat door het INBO is aanbevolen om aan te planten in reeds bestaande of nieuw aan te leggen bossen in Vlaanderen. Er spelen verschillende redenen mee waarom deze herkomsten werden geselecteerd: ze zijn goed aangepast aan de lokale groeiomstandigheden in Vlaanderen, ze garanderen een hoge genetische diversiteit, ze dragen bij tot het behoud van het lokale genetische materiaal, ze zijn vitaal, vertonen meestal een goede groeivorm en we gaan ervan uit dat ze – tot op zekere hoogte - klimaatverandering kunnen doorstaan. De herkomsten onder de categorie “geselecteerd”, “getest” en “gekeurd” zijn bovendien gecontroleerd op een goede stamkwaliteit. Er zijn echter nog veel onzekerheden omtrent de directe en indirecte effecten van klimaatverandering op de boom- en struiksoorten. De aanbevolen herkomsten zijn geselecteerd op basis van de beschikbare wetenschappelijke kennis en met het voorzorgprincipe als uitgangspunt. De lijst aanbevolen herkomsten is een dynamische lijst, die kan worden aangepast als de wetenschappelijke kennis verder evolueert.

Naast subsidies bij het gebruik van een aantal inheemse boomsoorten worden ook subsidies verleend voor het gebruik van aanbevolen herkomsten.

Regelgeving

Het in de handel brengen van bosbouwkundig teeltmateriaal, zoals zaden, stekken, enten, e.d. valt onder de EU-richtlijn (1999/105/EG). Aan deze richtlijn zijn 46 boomsoorten en 1 geslacht (genus) van boomsoorten (de populieren) onderhevig. De richtlijn is omgezet in een besluit van de Vlaamse Regering betreffende de procedure tot erkenning van bosbouwkundig uitgangsmateriaal en het in de handel brengen van bosbouwkundig teeltmateriaal (d.d. 3 oktober 2003).

Het doel van de regelgeving is de planter waarborgen te geven over de kwaliteit en de herkomst van het gebruikte teeltmateriaal. Zo zal alle teeltmateriaal, erkend door een officiële instantie, vergezeld zijn van een certificaat (document van de leverancier).

Voor het verkrijgen van een basiscertificaat voor teeltmateriaal is controle op de oogst van het erkende uitgangsmateriaal (zaadbronnen, zaadbestanden, zaadtuinen) alsook bij import van buitenlands teeltmateriaal nodig.

Onvoldoende uitgangsmateriaal in Vlaanderen

De overheid richt de aandacht vooral op inheemse soorten. Uit ecologisch standpunt wenst de overheid deze te promoten en kent het Agentschap voor Natuur en Bos subsidies toe bij bosaanleg. De vraag naar teeltmateriaal kan echter groter zijn dan het aanbod voor sommige soorten in Vlaanderen. Bovendien kan de zaadopbrengst van zaadbestanden en –tuinen van jaar tot jaar sterk variëren (b.v. mastjaren van eik en beuk). Daarnaast is van een aantal boomsoorten in Vlaanderen onvoldoende kwaliteitsvol uitgangsmateriaal aanwezig. Het gebruik van andere herkomsten is daardoor soms onvermijdelijk.

Certificaat = kwaliteit?

Een certificaat (basiscertificaat en document van de leverancier) duidt de herkomst aan, maar wat zegt het over de kwaliteit van het teeltmateriaal? De categorieën “geselecteerd” en “gekeurd” van het teeltmateriaal geven een beeld van de uiterlijke kwaliteit van het uitgangsmateriaal waarvan het teeltmateriaal afkomstig is.

Uitgangsmateriaal bestemd voor de productie van teeltmateriaal van de categorie “getest” is tevens beoordeeld op de kwaliteit van de nakomelingen (genetische kwaliteit). Maar wat op de ene plaats goed groeit, groeit niet noodzakelijk even goed op een andere plek. Verschillende groeiomstandigheden, bijv. andere bodems, kunnen andere resultaten geven. Ook de plantafstand en het onderhoud (dunningsregime) van het bestand spelen hierin een rol.

Categorieën van teeltmateriaal

Afhankelijk van het type uitgangsmateriaal dat gebruikt wordt voor de productie van het teeltmateriaal wordt het teeltmateriaal ingedeeld in 4 categorieën:

Van bekende origine	teeltmateriaal dat is afgeleid van uitgangsmateriaal, bestaande uit een binnen één herkomstgebied gelegen erkende zaadbron. Deze categorie is in Vlaanderen enkel toegepast op autochtoon teeltmateriaal.
Geselecteerd	teeltmateriaal dat is afgeleid van uitgangsmateriaal, bestaande uit een binnen één herkomstgebied gelegen erkend bestand, dat op populatieniveau aan een selectie is onderworpen aan de hand van uiterlijke kenmerken;
Gekeurd	teeltmateriaal dat is afgeleid van erkend uitgangsmateriaal, bestaande uit zaadtuinen, ouderplanten van families, klonen of mengsels van klonen, waarvan de componenten individueel aan fenotypische selectie zijn onderworpen. Het teeltmateriaal wordt getoetst volgens de regels vermeld in de EU-richtlijn 1999/105/EG.
Getest	teeltmateriaal dat is afgeleid van erkend uitgangsmateriaal, bestaande uit bestanden, zaadtuinen, ouders van families, klonen of mengsels van klonen. De hoge kwaliteit van het teeltmateriaal dient te zijn aangetoond door middel van vergelijkende tests of door een kwantitatieve schatting van de hoge kwaliteit van het teeltmateriaal, berekend op basis van de genetische waardebeoordeling van de componenten van het uitgangsmateriaal.

Een dynamische lijst

De lijst van aanbevolen herkomsten is niet definitief. Voorlopig werden een aantal Waalse, Nederlandse en Franse herkomsten toegevoegd aan de Vlaamse. Deze en andere herkomsten worden in de mate van het mogelijke verder onderzocht in herkomstproeven om te testen of ze wel geschikt zijn voor gebruik in Vlaanderen.

Meer info over Nederlandse en Franse erkende herkomsten is te vinden op:

<https://www.rassenlijstbomen.nl/nl/Home.htm>

<https://agriculture.gouv.fr/fournisseurs-especes-reglementees-provenances-et-materiels-de-base-forestiers>

In de lijst van aanbevolen herkomsten zijn tevens oorspronkelijk inheemse (‘autochtone’) zaadbronnen en bestanden toegevoegd. Enkele zijn bestemd voor de productie van teeltmateriaal van de categorie “geselecteerd”. De meerderheid dient echter voor de productie van teeltmateriaal van de categorie “van bekende origine” en is enkel bedoeld voor gebruik met ecologische doeleinden, o.a. voor het behoud van lokale genenbronnen.

Nieuwe herkomstgebieden sinds begin 2017

Op basis van wetenschappelijk onderzoek is er sinds begin 2017 een aangepaste herkomstgebied-indeling in Vlaanderen. Het overgrote deel van Vlaanderen behoort tot één herkomstgebied met de naam “Ten Noorden van Samber en Maas”. Dit herkomstgebied werd in het verleden reeds toegepast voor exoten en enkele inheemse boomsoorten, en geldt sinds begin 2017 voor alle boom- en struiksoorten. In het Waalse landsgedeelte geldt momenteel nog steeds de oude kleinschalige gebiedsindeling.

Belangrijke opmerking: het is de kwekers en zaadhandelaars toegestaan om binnen één herkomstgebied teeltmateriaal te mengen dat afkomstig is van twee of meer tot de categorie “van bekende origine”, respectievelijk “geselecteerd” behorende erkende zaadbronnen en bestanden. Een zaadmengsel afgeleid van meerdere aanbevolen herkomsten, gelegen binnen één herkomstgebied, is bijgevolg ook een aanbevolen herkomst.

